

SZAKPOLITIKAI JAVASLAT - 2021 No.7

HOGYAN CSÖKKENTSÜK A SZEGÉNYSÉGET?

Az Egyensúly Intézet szakpolitikai
javaslatai a jóléti juttatások
rendszerének átalakításáról

**Egyensúly
Intézet**

TARTALOMJEGYZÉK

Vezetői összefoglaló	4
1. Mi a probléma?	6
2. A szegénység Magyarországon	7
3. Mit és hogyan teszünk ma a szegényekért?	8
4. Az Egyensúly Intézet javaslatai a szegénység csökkentésére	10

**Magyarország
jövő időben** ▶▶

Egyensúly Intézet

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

01

Bár az elmúlt évtized konjunktúrája idején a magyar gazdaság látványosan gyarapodott, Magyarország továbbra is az Európai Unió egyik legszegényebb tagállama, nemzetközi összehasonlításban is alacsony bérszínvonallal és kiugróan gyenge társadalmi mobilitással. A szegénység ugyanakkor nemcsak egyéni, hanem a társadalom egészét sújtó, a gazdaságot is visszahúzó probléma. A szegénység csökkentése egyszerre erkölcsi kötelesség és osztársadalmi érdek. Ennek nem egyetlen, de fontos eszköze a szociális juttatások rendszere.

02

Magyarországon a bevett szegénységmutatók alapján ma 2,5–2,8 millió szegény él – a probléma alaposabb felméréséhez azonban új, pontosabb mérőszámra van szükség.

03

A szociális transzferek rendszere Magyarországon európai összehasonlításban meglehetősen szűkmarkú, emellett szétaprózott, túlbürokratizált

és alacsony hatékonyságú, ami által épp a leginkább rászorulókat fosztja meg a segítségtől. Ezt a rendszert radikálisan egyszerűsíteni kell. A fő cél, hogy tíz éven belül minden rászoruló polgár legalább a létminimumnak megfelelő összegből gazdálkodhasson.

04

2030-ra a létminimum szintjét (ez ma mintegy 100 ezer forint) elérő alapjuttatást kell bevezetni, amely minden olyan magyar felnőtt állampolgárnak jár, akinek összjövedelme nem éri el a létminimumot! Az alapjuttatás a legtöbb mai segélyt felváltva, havi nettó 50 ezer forintnyi összegről indulva fokozatosan, 2030-ra érje el a százezres alsó határt!

05

Automatizáljuk a rendszert: a transzferek megállapítását és kiutalását a NAV végezze, a piaci és szociális jövedelmek egységes hatósági nyilvántartása alapján! A szociális transzfereket ne háztartásonként, hanem személyre szabva utalják, mindenkinek a maga jövedelme függvényében!

06

A gyermekszegénység csökkentése érdekében lengyel mintára vezessünk be a gyermeket nevelőket, eltartókat segítő, a létminimum mindenkor összegének felével megegyező alapjuttatást!

07

Vezessünk be új, a magyar realitásokat jobban tükröző, hosszú távú nemzetközi összehasonlításra is alkalmas mutatót a szegénység mérésére!

08

2030-ra teremtsük meg a feltételeit annak, hogy az állam az összes szociális transzfert digitálisan utalhassa el az embereknek! Addigra a kereskedelem és a szolgáltatási szektor minden területén váljék lehetővé a digitális fizetés, és minden magyar számára váljék elérhetővé az ingyenes, automatikusan létrehozott bankszámla!

09

Szlovák mintára reformáljuk meg a magáncsőd intézményét, hogy az valóban segítse a legkiszolgáltatottabbakat az adósságcsapdából való kijutásban!

10

Az alapjuttatás mintájára minden nyugdíjas korú magyar állampolgárnak biztosítsuk a méltányos életszínvonalat garantáló, a létminimum mindenkor összegének megfelelő alapnyugdíjat!

11

Vezessük be az értelmes, értékteremtő és a munkaerőpiacra való visszatérést segítő közmunkához való jogot! A közfoglalkoztatás szervezése az önkormányzatok hatásköréből kerüljön át megyei vagy központi kormányzati hatáskörbe! A valódi munkavégzésért járjon valódi munkabér: a közmunkások bérét első lépésként a létminimum szintjére, majd 2030-ig fokozatosan a minimálbér szintjére kell emelni!

A témához kapcsolódó részletes háttér-tanulmányunk elérhető az Egyensúly Intézet honlapján: www.egyensulyintezet.hu

1. MI A PROBLÉMA?

Annak ellenére, hogy a magyar gazdaság az elmúlt évek konjunktúrájának idején látványosan bővült, Magyarország továbbra is az Európai Unió egyik legszegényebb tagállama. Tényleges egyéni fogyasztásunk alapján hátulról a harmadikok, de egy főre jutó GDP-nk alapján is csupán hátulról az ötödikek vagyunk az EU-s tagállamok sorában. Fejlettségi szintünkhöz vagy régiós versenytársainkhoz képest Magyarországon jóval többeknek van fizetési hátralékuk a közművekkel vagy a bankokkal szemben, és többeknek kell lemondaniuk az EU-ban létszükségletnek számító dolgokról (a telefonhasználatról, a megfelelően fűtött lakásról vagy éppen az évi egyszeri nyaralásról).

A szegénység ugyanakkor nem csak az egyén problémája. A méltó életvitelhez elengedhetetlen körülmények biztosítása ahhoz is szükséges, hogy valakiből a társadalom produktív tagja lehessen, és ne függjön tartósan a társadalom segítségétől. Akit a nélkülözés még abban is megakadályoz, hogy tanuljon, továbbképezze magát vagy megfelelő munkát vállaljon, elpazarolhatja aktív éveit, és nem tudja kivenni a részét a társadalom építéséből. Az egyének szegénysége a gazdaság egészét visszafogja: a szegénységből adódó alacsonyabb termelékenység, a munkaerőpiacról való kirekesztettség, a kieső adóbevételek és a kevés elkölthető jövedelem mind hiányként jelentkezik közös gazdasági rendszerünkben. Így válik a szegénység egyéni problémája társadalmi problémává, egyéni sorsból társadalmi teherré. A szegénység csökkentése ezért egyrészt erkölcsi kötelesség, másrészt összetársadalmi érdek.

A szegénység komplex, az életút minden lényeges dimenzióját meghatározó probléma, amelynek fő tétje nem az elégséges jövedelem, hanem a méltó élet-höz szükséges képességek és választási lehetőségek hiánya. Nem csupán a rendelkezésre álló források szűkösségéről beszélünk, hanem egy ezzel összefüggő életmódról, amely az élet számos területén hátrányba hozza a nélkülözőket, a munkaerőpiactól az egészségügyön, a lakhatási körülményeken és a társadalmi érintkezéseken keresztül a gyermeknevelésig vagy a mentális egészségig. Épp ezért sem a diagnózis, sem a megoldás nem szűkíthető a szociális transzferek és általában a rendelkezésre álló pénzügyi eszközök kérdéskörére. A végső cél nem a tüneti kezelés, hanem a szegénységi csapdából való tartós kikerülés, a képesség tétel.

A depriváció ellen csak átfogó, egyszerre több területre célzott szakpolitikai stratégiával lehet hatékonyan fellépni; a jövedelmi viszonyokat célzó beavatkozás szükséges, de távolról sem elégséges feltétel. Ha sikerül elérni, hogy minden magyarnak rendelkezésére álljon a megélhetéshez szükséges minimális jövedelem, rögtön ezután következik a valódi kérdés: hogy milyen képességekhez és tényleges lehetőségekhez juthatnak ezáltal.

Az alábbiakban kifejezetten a jövedelmi szegénység közvetlen, rövid távú csökkentésére irányuló intézkedésekre fókuszálunk, annak ellenére, hogy a szegénység kialakulására és fennmaradására számos egyéb tényező is hat, és tartós, érdemi csökkentését is csak a szolgáltatások jóval szélesebb körének biztosításával érhetjük el.

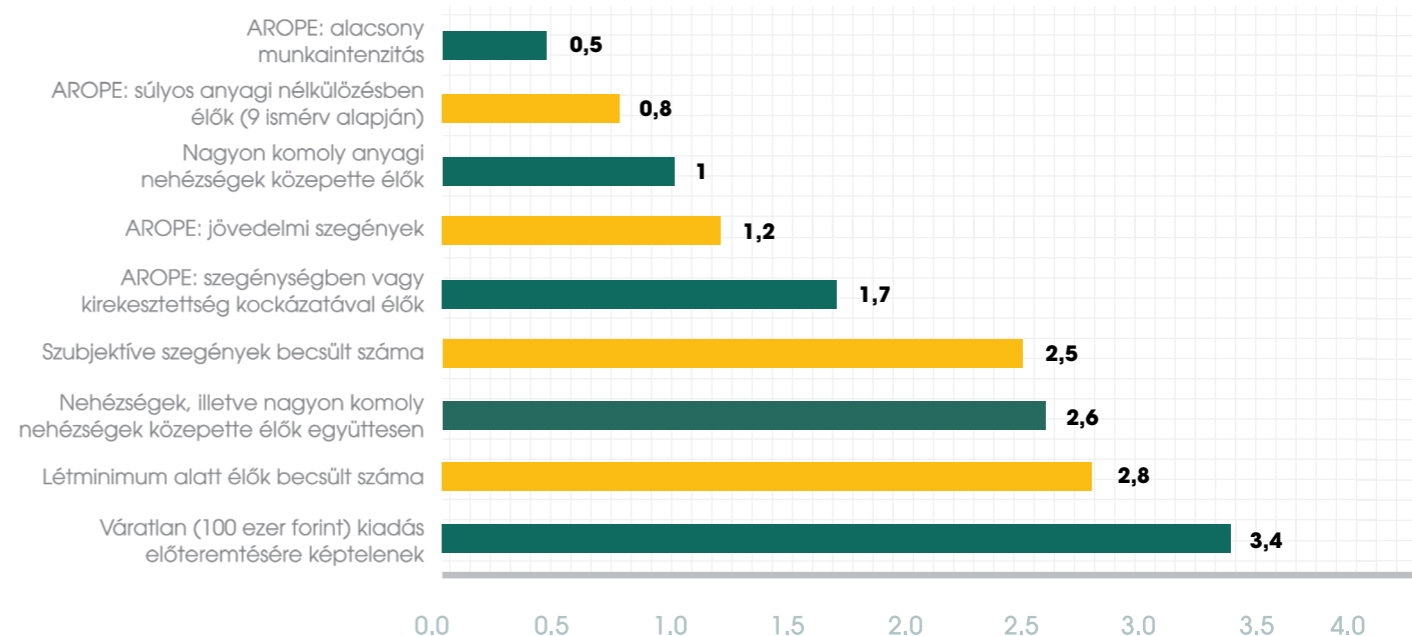
Az Egyensúly Intézet külön javaslatcsomagokban foglalkozik a szegénység strukturális, tartós csökkentésével és a társadalmi mobilitás növelésével olyan témák kapcsán, mint a lakhatási szegénység, a közoktatás reformja és az oktatási rendszer esélyteremtő funkciójának erősítése, a magyar gazdasági növekedés dinamizálása vagy a munkaerőpiac illeszkedési zavarai.

2. A SZEGÉNYSÉG MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a szegénység mérésének nem létezik konszenzusnak örvendő módszere: az elterjedt mérőszámok többségével kapcsolatban komoly módszertani problémák vetődnek fel a tekintetben, hogy azt és úgy mérik-e, amit és ahogy szükséges. A ma használt indikátorokkal kapcsolatos problémákat jól illusztrálja, hogy az Európai Unióban leggyakrabban használt, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség kockázatát mérő úgynevezett AROPE mutató szerint Magyarországon alacsonyabb a szegénység, mint Luxemburgban, Svédországban, Ausztriában vagy Hollandiában. Az AROPE mutató ugyanis a nevével ellentétben tulajdonképpen nem is a szegénységet méri, hanem a társadalmi különbségeket (a létező szegénységmutatók

módszertani problémáit az e javaslatcsomagot megalapozó háttér tanulmányban ismertetjük részletesen).

A bevett mérőszámok igen nagy szórást mutatnak: fél-millió és 3,4 millió közé teszik a valamilyen formában szegénységnek kitettek számát Magyarországon. A releváns mutatók alapján Magyarországon a szegénység által sújtott népesség valójában 2,5 és 2,8 millió fő közé tehető (1. ábra); a probléma alaposabb feltérképezéséhez és a szakpolitikai beavatkozások hatékonyabb tervezéséhez azonban új, a realitásokat pontosabban tükröző mérőszám kidolgozására van szükség.

1. ábra: A szegények száma Magyarországon, különböző bevett szegénységmérési mutatók szerint, 2019, millió fő.¹

Az a rendelkezésre álló adatokból is látszik, hogy a magyarországi szegénység talán legaggasztóbb vonása a társadalmi mobilitás szélsőségesen alacsony szintje, vagyis hogy aki szegény családba születik, jó eséllyel szegényként is éli le az életét. A hazai mobilitási csatornák olyannyira beszű-

kültek, hogy nincs olyan európai ország, ahol a szegények számára annyira „ragadós lenne a padló”, mint nálunk.

¹ Forrás: KSH, Eurostat adatbázis, saját számítással

3. MIT ÉS HOGYAN TESZÜNK MA A SZEGÉNYEKÉRT?

A nélkülözés és a kirekesztettség eddig tárgyalt formáinak kezelése, illetve kompenzálása a szociálpolitika feladata. **2019-ben Magyarországon a szociális védelmi kiadások a GDP 16,6 százalékát tették ki.** Ez azt jelenti, hogy vásárlóértéken számolva és egy lakosra vetítve hazánk erre a célra a 27 EU-tagállam átlagos kiadási összegének kevesebb mint felét fordítja. De még ez az összeg is megoszlik a szegények védelmére fordított források, illetve a társadalombiztosítási típusú kiadások között – utóbbiak közé tartoznak például a GDP több mint 8 százalékát kitevő nyugdíjköltségek is. Vagyis a szociális ellátórendszer elsősorban a rendszerszintű szociális problémákat igyekszik kezelni, és kevesebbet szán az elszegényedő csoportok helyzetének javítására.

A szociális jövedelmeket ráadásul nem a rászorultsággal arányosan osztjuk el: a juttatások összege lényegesen magasabb az eleve magasabb jövedelmű háztartások

esetében: a legfelső jövedelmi tizednek több mint két és félszer annyit osztunk vissza, mint a legalsónak. Külön probléma, hogy a **gyermektámogatási rendszer ma épp a biztos, kiszámítható jövedelemmel rendelkező családoknak kedvez, és azoknak juttat kevesebbet, akik igazán rászorulnának.** Ezért csak korlátozottan alkalmas a gyermekszegénység elleni küzdelemre.

Ez azt jelenti, hogy vásárlóértéken számolva és egy lakosra vetítve hazánk erre a célra a 27 EU-tagállam átlagos kiadási összegének kevesebb mint felét fordítja.

Szociális transzferek rendszere

szétaprózottság

túlbürokratizáltság

alacsony hatékonyság

A szociális transzferek rendszere Magyarországon három szempontból sem működik jól:

Szétaprózottság: sok tucatnyi segélyforma létezik, amelyek dzsungelében alig lehet eligazodni – különösen azoknak, akik számára ez létkérdés lenne. A szegényeknek jelenleg egy rendkívül túlbonyolított rendszerben kellene elboldogulniuk, amely a pontos célzás illúziója mögött még a segélyező számára is átláthatatlan és értelmezhetetlen ökoszisztémaként működik. Ráadásul a **sokféle jogosult-**

ság ellenére önmagában a szegénység miatt **nem lehet rendszeres szociális támogatáshoz jutni;** ehhez minden esetben kiegészítő jogosultságokra és külön elvárásoknak való megfelelésre is szükség van (kiskorú gyermek, munkaképtelenség, idős kor, önkéntes munka végzése, tartásra kötelezhető személy hiánya stb.).

Túlbürokratizáltság: ahelyett, hogy adott élethelyzet bekövetkeztekor a rendszer automatikusan a rászorulóknak segítségére sietne, végeláthatatlan ellenőrzési-bizonyítási folyamat veszi kezdetét, amelynek gyakran a végkimenetele is kiszámíthatatlan. Egy ennyire átláthatatlan és esetleges rendszer sokkal inkább kedvez az ellenőrzések kijátszására specializálódó ügyeskedőknek, mint a valóban rászorulóknak. A leginkább rászorulóknak a leggyakrabban nem rendelkeznek sem kellő mennyiségű információval, sem megfelelő erőforrásokkal ahhoz, hogy optimalizálni tudják saját esélyeiket a segélyek megszerzésére.

Alacsony hatékonyság: a segélyeket ma Magyarországon többnyire készpénz formájában szokták kifizetni, és elsősorban a posta útján, személyes átvétel révén jutnak el a jogosulthoz. Ez a módszer korszerűtlen és stigmatizáló. A készpénzes kifizetésnek jóval nagyobbak a tranzakciós költségei, mint az átutalásnak, és nagy szerepet játszik abban, hogy a legszegényebbek óriási hátrányban vannak

a társadalom többi csoportjához képest a banki szolgáltatások igénybevételének tekintetében. A segélyek háztartásra szabott jellege, a készpénz „könnyű felhasználása” okán nem garantált, hogy a juttatás egyáltalán eljut a háztartás többi tagjához is, és nem költi el gyorsan az a családtag, aki átvette.

2021-ben még mindig közel 90 ezer ember és családjaik éltek közfoglalkoztatásból. A közfoglalkoztatás célja az, hogy a tartós állástalanok, ahelyett, hogy tartósan a segélyezés-től függjenek, sikeresen vissza-, illetve bekerülhessenek a nyílt munkaerőpiacra, és addig is megmeneküljenek a szegénységi csapdától – ennyiben pedig nem csupán foglalkoztatáspolitikai, hanem fontos szociálpolitikai eszköz is. A jóval a létminimum alatti közmunkásbér ugyanakkor kevés ahhoz, hogy tömegeket emeljen fel a mélyszegénységből, és a tapasztalatok alapján arra sem alkalmas, hogy segítse a munka világába való visszatérést.

A közfoglalkoztatásból a nyílt munkaerőpiacra kilépők aránya még a csúcsidőszaknak tekinthető 2016–2018-ban sem haladta meg a 15–18 százalékot, ráadásul a kilépőknek több mint a fele néhány hónap után visszakerült a közmunkarendszerbe.

4. AZ EGYENSÚLY INTÉZET JAVASLATAI A SZEGÉNYSÉG CSÖKKENTÉSÉRE

I 4.1. ÚGY ADJUNK, HOGY AZ VALÓBAN SEGÍTSÉN! – A RENDSZER ÁTALAKÍTÁSÁNAK ALAPELVEI

Magyarországon jelenleg **több tucatnyi, a legkülönbözőbb módon meghatározott, célzott, kifizetett és szabályozott segélyforma működik**. Ennek eredménye a jó szándék ellenére is az, hogy a szociális transzferek rendszere áttekinthetetlenül és nehézkessé válik, az egyes elemek pedig nehezen állnak össze egységes rendszerre.

A szociális segélyezés átalakítása során egyszerre három feltételt kell teljesítenünk:

01 Radikálisan egyszerűsíteni kell a szociális transzferek rendszerét, hogy az egyszerre váljék átláthatóbbá, kiszámíthatóbbá és fenntarthatóbbá, egyúttal pedig jobban szolgálja a fő célt: a magyarországi szegénység általános csökkentését. Az új rendszerben a lehető leghatékonyabban kell eljuttatni a segítséget a rászorulóknak, a lehető legalacsonyabb információs és bürokratikus költségekkel.

02 A segélyezés csak akkor érheti el alapvető célját, ha minden rászoruló polgár számára biztosítja a méltó élethez szükséges minimális anyagi erőforrásokat.

03 A segélyezésnek szociális biztonsági funkciója elvárása mellett nem szabad a munkavállalás ellen hatnia, vagyis nem járulhat hozzá a szegénység és a

függőség csapdájának újratermeléséhez. Ne akadályozzuk, hanem segítsük és ösztönözzük a munkába állást!

Az általános hosszú távú cél az, hogy tíz éven belül minden polgár legalább a létminimum szintjét elérő jövedelemhez jusson, amely lehetővé teszi a méltó élet alapvető költségeinek fedezését.

▶ **2030-RA A LÉTMINIMUM SZINTJÉT (EZ MA MINTEGY 100 EZER FORINT) ELÉRŐ ALAPJUTTATÁST KELL BEVEZETNI!**

Ez lenne az a minimális összeg, amelynél alacsonyabb jövedelmi szintre egyetlen magyart sem engedhetünk vissza, hogy elkerülhessük a szegénység csapdájába való tartós beszorulás veszélyét.

▶ **MINDEN MAGYAR, AKI LÉTMINIMUM ALATT ÉL, AUTOMATIKUSAN HAVI NETTÓ 50 EZER FORINTOS ALAPJUTTATÁSBAN RÉSZESÜLJÖN!**

Az alapjuttatás havi nettó 50 ezer forintos szintről indulva fokozatosan, 2030-ra érje el a százazres alsó határt! Ezt követően az összeget fokozatosan emeljük, a létminimum változásához igazítva. A nettó 50 ezer forintos alapjuttatást minden magyar felnőtt állampolgár automatikusan megkapja, amennyiben az összjövedelme – legyen szó munka-

jövedelemről, tőkejövedelemről, vállalkozási bevételről, egészségkárosodási vagy más juttatásokról – nem éri el a létminimum szintjét.

▶ **ÉRJE MEG JOBBAN DOLGOZNI, MINT NEM DOLGOZNI!**

A létminimumnak megfelelő jövedelem biztosítása akkor jelenthet valódi segítséget, ha nem ösztönöz a munkavállalás ellen. **Történelmi és gazdasági okokból kifolyólag Magyarországon ma túl kicsi a rés a létminimum és a legkisebb munkabér összege között.** Ez indokolja a közel tízéves átmeneti periódust: ezalatt Magyarországon a gazdaság fejlődésével párhuzamosan a minimálbér is növekedni fog, aminek következtében a létminimum szintje és a minimálbér közötti szakadék is szélesedik majd.

Az alapjuttatás a ma létező segélyek nagy részét kiváltaná. Bár a részletes célzásnak is megvannak az előnyei (nehezebb áthullani a szitán), a hatékonyságot csökkenti, hogy szociális támogatórendszerünk ma tucatnyi kis összeggel támogatja a rászorulókat, egy vagy néhány nagyobb összegű juttatás helyett. Ez megnehezíti a tervezést az állampolgár számára, miközben az állam szempontjából túl magas adminisztrációs költségekkel jár. Az egységes alapjuttatás gyökeres változást jelentene a jelenlegi rendszerhez képest, amelyben az állampolgárok kifejezetten a jövedelmi szegénység miatt semmilyen kiszámítható és a létfenntartást valóban segítő juttatáshoz nem juthatnak az államtól. Az alapjuttatás mellett, átalakított formában csak két, speciális élethelyzetekre szabott segélyforma maradna meg:

▶ A jelentős egészségügyi problémával tartósan együtt élőket továbbra is külön kell segíteni.

▶ Az általános krízissegély is megmarad, amely nem tárgyhöz kötött, és gyorsan, rugalmasan adható.

▶ **AZ ALAPJUTTATÁST ÉS ÁLTALÁBAN A SZOCIÁLIS JÖVEDELMEKET NE HÁZTARTÁSONKÉNT UTALJÁK, HANEM SZEMÉLYRE SZÓLÓAK LEGYENEK!**

Vagyis a jogosultság megítélése a jövőben ne a család, vagyis a háztartás jövedelemszintjétől és élethelyzetétől függjön, hanem az egyes egyének jövedelmi helyzetétől! A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a jogosultság független lesz a háztartások nehezen nyomon követhető és olykor gyorsan változó összetételétől: **az alapjuttatás külön-külön járna az adott háztartás egy-egy tagjának, míg adott esetben egy másoknak (aki nem számít rászorulóknak) nem feltétlenül – mindenkinek a maga jövedelme függvényében.**

A háztartásközpontú számítás sokszor pontatlan, és nem is hatékony. Számos olyan családi élethelyzet akad, amelyben igen nehéz meghatározni, kikből is áll valójában egy háztartás. Gondoljunk csak a többgenerációs családi házakra, az eltartott idősekre, illetve az átmenetileg vagy tartósan külföldön tartózkodó, de továbbra is a családi otthonba bejelentett felnőttkorú gyermekekre. Az alacsony hatékonyság abból ered, hogy a háztartásközpontú segélyezés rendszerében általában egyetlen személy rendelkezik az egész család transzferjövedelme felett. Bármely családtagról legyen szó, ez hatalmat ad neki a többi családtag felett, ami azzal is együtt jár, hogy utóbbiak kiszolgáltatottá válnak az ő esetleges rossz döntéseinek (például a segélyek egyoldalú elköltésének), amelyek így a háztartás minden tagjára hátrányosan hathatnak.

▶ **AUTOMATIZÁLJUK A RÁSZORULTSÁG MEGÁLLAPÍTÁSÁT ÉS A JUTTATÁSOK KIUTALÁSÁT!**

A jogosultság megállapításához az államnak minden adat a rendelkezésére áll – ezért az alapjuttatást ne az állampolgárnak kelljen kezdeményeznie és igazolnia! Ehelyett a jogosultságot – az automatikus szja-tervezet előkészítéséhez hasonlóan – automatizáltan állapítsák meg!

A szociális segélyek rendszere ma bürokratikus, lassú és sok esetben esetleges. A legtöbb elem valamilyen formában manuális (ügymintázó által végzett) elbírálás alá esik. A jogosultságot az állampolgárnak kell kérelmeznie és bizonyítania (jövedelmi, lakhatási, a családi viszonyokat illető stb. adatok szolgáltatása révén), miközben az elbírálási folyamat gyakran elhúzódó és nehézkes.

Be kell vezetni a piaci és szociális jövedelmek, juttatások egységes hatósági nyilvántartását. A szociális jövedelmek megállapítását és kiutalását a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) végezze!

A szociális jövedelmek megállapítását és kiutalását a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) végezze!

▶ LENGYEL MINTÁRA VEZESSÜK BE A GYERMEKENKÉNT HAVI 50 EZER FORINTOS ALAPJUTTATÁST!

A felnőtteket célzó alapjuttatás mellett külön támogatási formára van szükség a rászoruló családokban élő gyermekek létbiztonságának és kiegyensúlyozott nevelkedésének biztosítása céljából.

Ez a gyermeket nevelőket, eltartókat segítő juttatás egységesen, jövedelmi helyzettől és gyermekszámtól függetlenül minden családnak járjon! Összege a mindenkori létminimum fele lenne (ma nagyjából havi 50 ezer forint).

A hasonló formában bevezetett lengyel Rodzina 500 plus (Család 500 plusz) program két év alatt felére csökkentette a gyermekszegénységet Lengyelországban. A gyermekek után járó alapjuttatás felváltaná a jelenlegi családi pótlék rendszerét, és a gyermek nagykorúságáig járna, kivéve ha a gyermek már korábban a létminimumnál magasabb jövedelemre tesz szert.

Vezessünk be új mutatót a szegénység mérésére!

A szegénység mérésére használt legtöbb bevett mutató ma alkalmatlan a szegénység mértékének reális felmérésére. Ez a módszertani nehézség mind a valós hatások mérését, mind a társadalmi folyamatok dinamikájának megértését akadályozza.

Új mutató bevezetésére van szükség, amely képes 1. hiteles képet nyújtani a hazai szegénység helyzetéről; és 2. olyan adatokra épül, amelyek más európai uniós tagállamokra vonatkozóan is évekre visszamenőleg elérhetők.

Mindkét kritériumot teljesíti az Egyensúly Intézet Szegénységmutató (EISZM), amely az EU SILC nevű, évente megismételt mérés adatain alapul. Az EISZM öt elemből álló index:

01 Az adott háztartás rendelkezésére álló jövedelem (ez az érték eléri-e a létminimum mindenkori szintjét).

Amennyiben az 5 közül 1 elem esetében is hiányt észlelünk, a háztartás a szegénység által veszélyeztetettnek minősül; 2-3 problémás elem esetén a háztartás szegénységben élőknek; 4-5 esetében pedig mélyszegénységben élőknek számít.

02 Az adott háztartás képessége arra, hogy a család otthonát melegen tartsa.

Az Egyensúly Intézet az EISZM 2021-es értékét az adatok publikációját követően számolja ki, majd hozza nyilvánosságra, egyúttal összeveti azt a releváns referenciaországokkal és a korábbi évekre vonatkozó adatokkal is.

03 Az adott háztartás lehetősége arra, hogy a benne élők legalább minden másnap húst, halat vagy ezek vegetáriánus megfelelőjét fogyasztanak.

04 Az adott háztartás képessége arra, hogy a váratlanul előálló, rendkívüli kiadásokat fedezni tudja.

05 Rendelkezik-e az egyén két pár jó cipővel; azt teszteljük, igaz-e ez a háztartás minden tagjára.

4. 2. HATÉKONYABBAN, ÁTLÁTHATÓBBAN, KORSZERŰBBEN – PÉNZÜGYI INTÉZKEDÉSEK

A következő évtizedekben a legtöbb fejlett ország, így Magyarország is egyre gyorsuló ütemben fog átállni a készpénzhasználatról a tisztább és gördülékenyebb készpénzmentes gazdaságra. Az eddigi nemzetközi tapasztalatok alapján ennek a folyamatnak a vesztesei világszerte az alacsony jövedelműek, az idősebbek és az alacsonyabb képzettségűek. Ennek fő oka, hogy az ő körükben a készpénzhasználat jellemzően magasabb, a bankolás – és különösen az online bankolás – pedig messze az átlag alatt van, elsősorban a kompetenciahiány, a kis értékű tranzakciók átlagosan magasabb száma és a bankszámlavezetés magas költségei miatt.

▶ 2030-RA AZ ÁLLAM AZ ÖSSZES SZOCIÁLIS TRANSZFERT DIGITÁLISAN UTALJA EL AZ EMBEREKNEK!

Addigra a kereskedelem és a szolgáltatási szektor minden területén válják lehetővé a digitális fizetés! Amellett, hogy így megvédenénk a készpénzhasználat visszaszorulásának költségeitől a leginkább kitett csoportokat, ez további egyszerűsítést, jobb tervezhetőséget jelentene a szociális transzferek rendszerében. Az automatizált, bankszámlás kifizetés a készpénzes kifizetéssel kapcsolatos legtöbb problémát orvosolná, a nyilvános stigmatizációtól a posták túlterhelődéséig.

▶ 2030-RA MINDEN MAGYAR ÁLLAMPOLGÁR SZÁMÁRA LEGYEN ELÉRHETŐ AZ INGYENES, HAVI SZÁMLAVEZETÉSI ÉS KÁRTYADÍJTÓL MENTESÍTETT, AUTOMATIKUSAN LÉTREHOZOTT BANKSZÁMLA!

Ennek forrásait a pénzügyi tranzakciós illeték eltörlésével tudjuk előteremteni. Az átmeneti időszakban az állam készítse fel az alacsonyabb jövedelműeket a banki szolgáltatások rutinszerű igénybevételére!

▶ SZLOVÁK MINTÁRA REFORMÁLJUK MEG A MAGÁNCSÖD INTÉZMÉNYÉT!

A leginkább rászoruló állampolgárok számára a jelenlegi rendszer gyakorlatilag elérhetetlen, főként a túl magas belépési küszöb, a bonyolult eljárásrend, a korlátozott célzás és a komplikált adminisztráció miatt. Ezért mindenekelőtt **töröljük el azokat a belépési korlátokat** (például a csőd-vagyron nagysága, a tartozás formájának túl szűkre szabott meghatározása, az állandó jövedelem követelménye stb.), **amelyek ma épp a leginkább rászoruló polgárokat zárják ki a rendszerből!**

A magáncsöd gördülékenyebbé és hatékonyabbá tételében a törvényi keretek megváltoztatása mellett **támogató kapacitásokat (kliensközpontokat) kell létrehozni**, illetve megerősíteni: **a csődeljáráson átmenő rászorulókat mindegyikét szociális munkás is támogassa a folyamat során!**

Ma 39 ezer idős magyar kap 50 ezer forintnál kisebb összegű nyugdíjat, és további 395 ezer fő 100 ezer forintnál kevesebb, de 50 ezer forintnál nagyobb összeget. Ők a köz-

beszédben sokat emlegetett kisnyugdíjasok, akiket a legnagyobb mértékben veszélyeztet az időskori elszegényedés és az ezzel együtt járó egészségügyi kockázatok.

Minden nyugdíjas korú magyar állampolgárnak biztosítsuk a méltányos életszínvonalat garantáló, a létminimum összegével megegyező alapnyugdíjat! Az alapnyugdíj a nyugdíjas egyéb jövedelmeitől vagy korábbi járulékbefizetéseitől függetlenül, a jelenlegi nyugellátások kiegészítésével jönne létre, költségvetési forrásból. Az alapnyugdíj összege kezdetben havi kb. 100 ezer forint, majd az értéke a továbbiakban évente végrehajtott indexálással igazodik a létminimum szintjének mindenkori alakulásához. *(A nyugdíjrendszer átalakításának módjáról az Egyensúly Intézet korábbi, Hogyan legyünk gazdagabbak? című javaslat-csomagjában írtunk részletesebben.)*

▶ ÉRTELMES KÖZFOGLALKOZTATÁST, ALANYI JOGON JÁRÓ KÖZMUNKA-LEHETŐSÉGET!

Alapjaiban kell újragondolnunk a magyarországi közmunkarendszert, hogy az valóban segítsen megelőzni a lelegelettebbek végleges kiesését a munkaerőpiacról, illetve hogy hatékony segítséget nyújtson a nyílt munkaerőpiacra való visszatérésben.

A szegénység és a tartós munkapiaci kirekesztettség megelőzése érdekében vezessük be a közmunkához való jogot! A közfoglalkoztatás minden rászoruló számára igénybe vehető lehetőség legyen, amelytől senki sem fosztható meg önkényes szempontok alapján. Ha ezt a saját lakóhelyén nem sikerül megszervezni, segíteni kell a minél közelebbi munkavégzés helyére történő ingázásban.

A közmunkához való jog az értelmes, értékteremtő munkához való jogot jelenti. Ilyen lehet például egy középület felújítása, a klímaalkalmazkodáshoz kapcsolatos feladatok, vagy az álláskeresők saját foglalkoztathatóságának növelését (például új készségek elsajátítását) szolgáló munkavégzés. **A közfoglalkoztatás nem merülhet ki repetitív, valódi értékben megnyilvánuló eredményhez nem vezető látszatfeladatokban.**

▶ A KÖZMUNKÁÉRT MINIMÁLBÉR JÁRJON!

Ha a közmunka értelmes munkavégzést takar, az érte kapott bér sem lehet kevesebb a minimálbérnél. Közintézmény (az állami és önkormányzati vállalatokat is ideértve)

senkit sem foglalkoztathat kedvezőtlenebb feltételekkel, mint amit a nyílt munkaerőpiac jogi szabályai előírnak! **A közmunkások bérét ezért 2030-ra fokozatosan fel kell emelni az (adózatlan) minimálbér szintjére** (szemben a mai 85 ezer forintos felső határral). Az átmenet idején **első lépésként a létminimum szintjére kell emelni a minimális közmunkásbért, majd 2030-ra fokozatos indexálással kell eljutni a minimálbérig.**

▶ A KÖZMUNKA AZ ÖNKORMÁNYZATOK HATÁSKÖRÉBŐL KERÜLJÖN ÁT FELSŐBB, MEGYEI VAGY KÖZPONTI KORMÁNYZATI HATÁSKÖRBE!

Ezt a helyi piac védelme és a helyi politikai függelmi viszonyok erősödésének megelőzése is indokolja. Az önkormányzatok természetesen ezt követően is igénybe vehetik a közfoglalkoztatottak munkáját, annak elosztását, szervezését és ellenőrzését azonban megyei vagy állami hatáskörbe kell utalni! **Eközben az állam folyamatosan szigorú ellenőrzések révén lépjen fel a feketemunka visszaszorításának érdekében!**

Az Egyensúly Intézet korábban külön tanulmányban foglalkozott a közfoglalkoztatásnak az álláskeresési juttatások rendszerében betöltött szerepével. Eszerint **az álláskeresők megemelt összegű és jogosultsági idejű, tízhavi álláskeresési járadék folyósítására jogosultak. Amennyiben ez idő alatt nem sikerül munkát találniuk a piacon, lehetőségük van választani a közmunka, illetve a garantált alapjuttatás folyósítása között.**

Az Egyensúly Intézet a közeljövőben külön szakpolitikai javaslatcsomagban tesz ajánlásokat egy új közfoglalkoztatási rendszer részleteire.

4. 3. A SZEGÉNYSÉG ÁLTAL LEGINKÁBB VESZÉLYEZTETETT CSOPORTOK VÉDELME

▶ VEZESSÜNK BE MINDEN NYUGDÍJAS KORÚNAK JÁRÓ ALAPNYUGDÍJAT!

AZ EGYENSÚLY INTÉZET JAVASLATAI

A SZEGÉNYSÉG CSÖKKENTÉSÉRE

TERÜLET	JAVASLAT	TERÜLET	JAVASLAT
HATÉKONYABB TRANSZFEREK	Vezessük be a ma létező segélyek többségét felváltó alapjuttatást a létminimum alatt élők számára! Az alapjuttatás induló összege a létminimum fele legyen havonta (50 ezer forint), melyet 2030-ig emeljünk folyamatosan a létminimumot elérő szintre!	PÉNZÜGYI INTÉZKEDÉSEK	2030-ra ingyenesen vezetett bankszámlákra utaljuk a szociális transfereket!
	Háztartásokra célzott segélyek helyett személyre szóló juttatásokat!		A szegényeket valóban védő, hatékony magáncsődöt!
	Automatizáljuk a szociális transzferek rendszerét! A juttatások megállapítását és utalását a NAV intézze!	KIEMELTEN VESZÉLYEZTETETT CSOPORTOK VÉDELME	A létminimum összegének megfelelő alapnyugdíjat minden nyugdíjas korúnak!
	Vezessük be a gyermekek után járó, a létminimum felének (ma 50 ezer forintnak) megfelelő összegű alapjuttatást!		Vezessük be az értelmes, értékteremtő közmunkához való jogot!
	Vezessünk be új, a magyar realitásokat jobban tükröző szegénységmutatót!		A közmunka az önkormányzatok hatásköréből kerüljön át megyei vagy központi kormányzati hatáskörbe!
			A közmunkások bérét emeljük fel a létminimum, majd 2030-ig fokozatosan a minimálbér szintjére!

RÓLUNK

Az Egyensúly Intézet jövőorientált szellemi műhely, amely hazánk számára készít jövőképeket, szakmai javaslatokat. Kidolgozni az ország politikai, gazdasági és kulturális jövőképét, szilárd szellemi alapot teremteni a magyarok felemelkedéséhez – a gyorsan változó 21. században az Egyensúly Intézet ezt tekinti egy agytröszt legfontosabb feladatának.

Olyan témákról gondolkodunk, amelyekről kevesebb szó esik a nyilvánosságban, mint kellene. Ilyen téma a robotizáció és az átalakuló munkaerőpiac, levegőnk és folyóvizeink tisztasága, a nemzeti öntudat és a közösségek szerepe egy ország életében, az oktatás jövője, az ország gazdasági kitörési pontjai vagy a megváltozó világrend.

Az Egyensúly Intézet állandó kutatói csapata és tanácsadói testülete közgazdászokból, szociológusokból, politikai elemzőkből, klímaszakértőkből, külpolitikai szakértőkből áll. Sokszínű és magasan képzett, professzionális csapatunk széles körű tapasztalatokkal rendelkezik az akadémiai kutatás és az alkalmazott tudomány területéről egyaránt.

**Magyarország
jövő időben ▶▶**

— Egyensúly Intézet

**Egyensúly
Intézet**

Cím: **1024 Budapest, Ady Endre utca 24.**

Telefon: **+36 1 249 5238**

Honlap: **www.eib.hu**

E-mail: **info@eib.hu**

Facebook: **facebook.com/egyensulyintezet**

Twitter: **twitter.com/EIntezet**

Linkedin: **linkedin.com/company/equilibrium-institute1**